

KODLAMA ve STANDARTLAR (Chapter 4)

Kodlama (Encoding): Bir kayıttaki alanların ekranda görüntülenebilmesi ve makineyle erişilebilmesi için kullanılan işaretleme. (İşaretleme dili) Her birinin kendi sentaksı (sözdizimi) yaratılmıştır. Makinenin kayıtları işleyebilmesi (çalıştırabilmesi) için geliştirilmiş işaretlerdir. MARC 1968'den beri kütüphane kataloglarını kodlamak üzere geliştirilmiş uluslar arası bir kodlama sistemidir.

Örneğin yazar adının MARC'da 100 etiketi (tag) ile kodlanıyor olması gibi...

Bibliyografik kayıtların kodlanması neden gerekiyor? Neden Kodlama?

Erişim: Aranılan alanların taranabilmesi için tarama programlarının yönetilmesini sağlar.

Görüntü: Her bir alanın/alanların istenilen görüntüde elde edilebilmesi için bilgisayar programları yazılabilir. Örneğin; MARC'da 100 tagı yazar adını belirtir, yazar adı kayıtlarının en başında istenirse etiket (tag) ile birlikte veya kod görüntüsüyle verilebilir.

Aynı kütük içinde farklı diller, alfabelerin taranabilir olmalarını sağlar

Veri transferi: Bir kuruluşun ürettiği diğer kurumun çevrimiçi kayıtlarında da oluşturulmuşsa, iki kurumun kayıtları (verinin) değişim için iş birliği yapılabilir. Tek tek kayıt üretmek gerekmez.

Neden Standart ?

Bir model veya örnektir. Ulusal ya da uluslararası olabilir. Tartışılıp oluşturulur.

XML

Markup language gibi bir yapı hakimdir.

<author> .....</author>

Metadata dilinde syntax olarak adlandırılıyor.

SGML (Standard Generalized Markup Language, 1986)

Metinleri kodlamak için geliştirilmiş bir standart.

HTML (HyperText Markup Language)

SGML'nin basitleştirilmiş bir tür uygulamasıdır.

XML (eXtensible Markup Language)

SGML'in bir alt yapısı olarak adlandırılabilir.

SGML/XML uygulamaları web üzerinde yaygın

Z39.50

Tek bir genel arayüz kullanarak birden fazla sisteme (kataloglar, indeksler, veri tabanları ve diğer elektronik bilgi kaynakları) erişebilmek gelişen teknoloji ile mümkün olabilmektedir. Z39.50 farklı bilgisayar sistemleri arasında bibliyografik kayıtlar veya tam metin değişimini sağlayan bir standarttır. Kayıtların değişiminde MARC ortamında değişiklik yapılmasını sağlar.

MARCXML

XML nedir?

Özellikle web dokümanlarının kodlanabilmesi için geliştirilmiş bir işaretleme dilidir

Web Sayfaları/Dokümanları Nasıl Oluşuyor???

- HTML (Hyper Text Markup Language), XML gibi kodlarla

HTML

- Verinin yalnızca sunumunu (renk, şekil...) gösterir.
- Bilgilerin yalnızca görüntülenmesini sağlar
- Kodlar belirlenmiştir ve her kodun bir işlevi vardır. Bilgisayar bunları otomatik olarak algılar.

XML (eXtensible Markup Language)

- Verinin düzenlenmesi
- Kodlar esnek ve genişletilebilir
- Herkes kendi kodunu oluşturabilir ve bu süreç içerisinde istediği işlemleri yapabilir
- Bilgi merkezleri ve kütüphanelerce elektronik bilgi transferinde kullanılabilir.
- Özellikle katalog kayıtlarının oluşturulmasıyla daha etkin ve hızlı kayıt oluşturmak mümkün hale gelmiştir.
- RSS gibi teknolojilerle uyumluluk
- Elektronik ortamda oluşturulan MARC kayıtlarıyla bütünleştirilerek daha verimli kullanımın sağlanması

MARC (Machine Readable Cataloging)

- Makinaca okunabilir kataloglama işlemleri
- MARC ile yapılan işlemler de, Kataloglama bilgilerinin bilgisayarlarca anlaşılabilir konuma getirilmesidir.
- Bu nedenle kataloglamada kullanılan bütün unsurlar (Yazar adı, Eseradı, Basın Yayıncı Alanı... gibi alanlar) bilgisayarların anlayacağı dile yani kodlara çevrilir.

Örneğin;

Yazar adı temel girişi için 100

Eseradı ve Sorumluluk alanı için 245 kullanılması...

MARC Örneği;

020 \$a0152038655 :\$c\$15.95

040 \$aDLC \$cDLC \$dDLC

050 00 \$a PS3537.A618 \$b A88 1993

082 00 \$a 811/.52 \$220

100 1_ \$a Sandburg, Carl, \$d1878-1967.

245 10 \$a Arithmetic /\$c Carl Sandburg ; illustrated as an anamorphic adventure by Ted Rand.

250 __ \$a 3rd ed.

260__ \$a San Diego :\$b Harcourt Brace Jovanovich,\$c c1993.

300__ \$a 1 v. (unpaged) :\$b ill. (some col.) ; \$c 26 cm.

500__ \$a One Mylar sheet included in pocket.

520__ \$a A poem about numbers and their characteristics. Features anamorphic, or distorted, drawings which can be restored to normal by viewing from a particular angle or by viewing the image's reflection in the provided Mylar cone.

650 0_ \$a Arithmetic \$xJuvenile poetry.

650 0_ \$a Children's poetry, American.

650 1_ \$a Arithmetic \$x Poetry.

650 1_ \$a American poetry.

650 1_ \$a Visual perception.

700 1_ \$a Rand, Ted,\$e ill.

MARCXML

- XML komutlarının içine MARC kodlarının yerleştirilmesiyle oluşturulur.
- Library of Congress tarafından geliştirilmiş sunum şekilleri mevcut
- Kodlar bu sunumlara göre oluşturularak daha hızlı bilgi aktarımı yapılabiliyor.

MARCXML Örneği

MARCXML Kodlarının Başlangıcı

```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8" ?>
```

```
- <collection xmlns="http://www.loc.gov/MARC21/slim">
```

```
- <record>
```

Leader Alanının Gösterimi

```
<leader>01142cam 2200301 a 4500</leader>
```

ISBN ve Elde edilebilirlik Alanı Örneği

```
- <datafield tag="020" ind1="" ind2="">
```

```
<subfield code="a">0152038655 :</subfield>
<subfield code="c">$15.95</subfield>
</datafield>
```

Dewey Sınıflama Numarası Alanı Örneği

```
- <datafield tag="040" ind1="" ind2="">
<subfield code="a">DLC</subfield>
<subfield code="c">DLC</subfield>
<subfield code="d">DLC</subfield>
</datafield>
```

Yer Numarası Alanı Örneği

```
- <datafield tag="050" ind1="0" ind2="0">
<subfield code="a">PS3537.A618</subfield>
<subfield code="b">A88 1993</subfield>
</datafield>
```

Dewey Numarası Alanı Örneği

```
- <datafield tag="082" ind1="0" ind2="0">
<subfield code="a">811/.52</subfield>
<subfield code="2">20</subfield>
</datafield>
```

Yazar Adı Alanının Gösterimi;

```
- <datafield tag="100" ind1="1" ind2="">
<subfield code="a">Sandburg, Carl,</subfield>
<subfield code="d">1878-1967.</subfield>
</datafield>
```

Eseradı ve Sorumluluk Alanının Gösterimi;

```
- <datafield tag="245" ind1="1" ind2="0">
<subfield code="a">Arithmetic /</subfield>
<subfield code="c">Carl Sandburg ; illustrated as an anamorphic adventure by
Ted Rand.</subfield>
</datafield>
```

Basım/Edisyon Bildirimi Alanının Gösterimi

```
- <datafield tag="250" ind1="" ind2="">  
  <subfield code="a">3rd ed.</subfield>  
</datafield>
```

Basın/Yayan Alanının Gösterimi

```
- <datafield tag="260" ind1="" ind2="">  
  <subfield code="a">San Diego :</subfield>  
  <subfield code="b">Harcourt Brace Jovanovich,</subfield>  
  <subfield code="c">c1993.</subfield>  
</datafield>
```

Fiziksel Niteleme Alanının Gösterimi

```
- <datafield tag="300" ind1="" ind2="">  
  <subfield code="a">1 v. (unpaged) :</subfield>  
  <subfield code="b">ill. (some col.) ;</subfield>  
  <subfield code="c">26 cm.</subfield>  
</datafield>
```

Notlar Alanının Gösterimi

```
- <datafield tag="500" ind1="" ind2="">  
  <subfield code="a">One Mylar sheet included in pocket.</subfield>  
</datafield>
```

Notlar Alanının Gösterimi

```
- <datafield tag="520" ind1="" ind2="">  
  <subfield code="a">A poem about numbers and their characteristics. Features  
  anamorphic, or distorted, drawings which can be restored to normal by viewing  
  from a particular angle or by viewing the image's reflection in the provided  
  Mylar cone.</subfield>  
</datafield>
```

Konu Girişlerinin Gösterimi

```
- <datafield tag="650" ind1="" ind2="0">  
  <subfield code="a">Children's poetry, American.</subfield>  
</datafield>
```

```
- <datafield tag="650" ind1="" ind2="1">  
  <subfield code="a">Arithmetic</subfield>  
  <subfield code="x">Poetry.</subfield>  
</datafield>
```

Konu Girişlerinin gösterimi

```
- <datafield tag="650" ind1="" ind2="1">  
  <subfield code="a">American poetry.</subfield>  
</datafield>  
- <datafield tag="650" ind1="" ind2="1">  
  <subfield code="a">Visual perception.</subfield>  
</datafield>
```

Yazar Adı Ek Girişlerinin Gösterimi

```
- <datafield tag="700" ind1="1" ind2="">  
  <subfield code="a">Rand, Ted,</subfield>  
  <subfield code="e">ill.</subfield>  
</datafield>  
</record>  
</collection>
```

KAVRAMLAR

ARŞİV (Archive): Arşivlik değeri nedeniyle elenerek veya elenmeden saklanan, güncel olmayan evrak.

BAŞLIK (Heading): Eseri kimliklemek (tanımlamak) üzere oluşturulan girişlerin başındaki sözcük, cümlecik veya simgedir. Her bir girişte esere erişim için yazar adı, eser adı veya konusunun belli biçimde sunulduğu şeklidir. indeks girişi olarak oluşturulan kayıtların başındaki simge, sözcük veya cümlecik. Bkz. Access point, descriptor.

BİBLİYOGRAFİK DENETİM (Bibliographic Control): Bibliyografik bilginin denetimi ve değişimi için kayıtlı bilginin tanımlanması, konu erişimi için başlıkların ve sınıflamanın saptanması şeklinde gerçekleştirilen amaç ve işlemlerdir.

BİBLİYOGRAFİK KAYIT (Bibliographic record): Bilgi kaynaklarının tanımı. Örneğin, kütüphane kataloğunu oluşturan kayıtlar veya üstveri tanımlamaları.

BİBLİYOGRAFYA (Bibliography): Dokümanın nerede olduğuna bakılmaksızın, daha çok belli bir kapsamla sınırlı olarak (konu, ulusal, v.b.) oluşturulmuş bibliyografik kayıtlardan oluşan bir listedir. Örneğin, Türkiye Bibliyografyası ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası v.b.

BİLGİ ERİŞİM (Information Retrieval): Depolanmış bilgiyi kazandırma hizmetleridir.

BİLGİ KAYDI (Information record): Bir bilgi kaynağı için hazırlanmış kart, kitap v.b. basılı, mikroform, bilgisayarla okunabilir veya diğer formlardaki tam kataloglama bilgisi. Ayrıca bkz.: Bibliyografik kayıt, üstveri.

BİLGİ KAYNAĞI (Information package): Bilginin (örneğin, kitap, makale video, film, v.b. görüntü kaydı, İnternet dokümanı veya bir dizi "sayfalar", ses kayıtları, elektronik dergiler, arşivler v.b.) üzerinde kayıtlı olduğu her tür kaynak.

BİLGİ MİMARİSİ (Information architecture): Genellikle Web üzerindeki bilgi sistemlerinin planlanması, tasarımı, yapılandırılması, organizasyonu ve sürdürülmesi yönünde bir yöntem.

Creator : Bilgi paketinin zihinsel ya da sanatsal içeriğinden sorumlu olan kişi (veya kuruluş).

DESCRIPTOR: Bir indekste veya veritabanında taranabilen her bir ögedir. Ayrıca bkz.: Erişim ögesi, Başlık.

ERİŞİM ÖGESİ (Erişim noktası, Access point): Herhangi bir kayda erişebilmeyi sağlayan öğelerdir. Bir bibliyografik kaydın taranabilen her bir ögesi. Ayrıca bkz.: Descriptor.

ESER (Yapıt, Work): Sanatsal veya zihinsel yaratı.

EVRAK (Records): Bir kuruluş, kurum, örgütlenme veya kişi tarafından yasal veya zorunluluğu yerine getirmek veya bir işin yapılması sırasında yaratılan, teslim alınan, işlenen, veya saklanan, biçimi veya üzerinde bulunduğu ortam ne olursa olsun, kayıtlı bilgi türü. Bkz: Arşiv.

GİRİŞ (Entry): Bibliyografik listelerdeki (gereçler) her bir kayıt. Bunlar, eserlerin her birine özel bilgileri tanımlar, benzer eserlerden farklılıklarıyla kimlikler.

İNDEKS (Dizin, Index): Temel kayıtlardan oluşan listelere veya materyallere erişimi sağlayan kavramların alfabetik listesidir. İkincil kaynaktır.

İNDEKSLEME (Indexing): Genel anlamda materyale erişim için gerekli başlıkların seçilip, bu başlıklar arasındaki ilişkinin oluşturulduğu, bibliyografik veritabanının oluşturulmasını amaç edinen işlemler. Kütüphanelerde kataloglama ile yürütülen entelektüel işlemler indekseleme işlemleri kapsamındadır.

KATALOG (catalogue, catalog): Belli bir dermenin listesidir. Örneğin, kütüphane veya müze kataloğu gibi.

KATALOGLAMA (Cataloging, Cataloguing): Bilgi kaynaklarının bibliyografik kayıtlarının ve erişim öğelerinin belirlenmesi ile ilgili işlemler bütünü. Kütüphane gibi ticari endişe taşımayan kuruluşlarda yürütülen işlemlerdir. Daha çok ticari amaçla yürütülen benzer işlemler **İNDEKSLEME** olarak tanınır. Örneğin, bibliyografik veritabanlarının oluşturulması gibi. Ayrıca bkz.: indekseleme.

KONU İNDEKSLEMESİ (Subject Indexing): Bilgi kaynağının konu girişlerinin (descriptor) hazırlanması işlemleridir.

KAYIT (Record): Bkz.: **BİBLİYOGRAFİK KAYIT, ÜSTVERİ**.

MARC (MACHINE-READABLE CATALOGING): Katalogdaki bibliyografik kayıtların "makineye" okunabilmesi ve bilinen katalog kayıtlarının ekranda izlenebilmesi için önceden tanımlanmış kataloglama sistemi.

MONOGRAF (TEKYAZI, MONOGRAPH): Özel bir konuda ayrıntılı olarak yapılmış incelemeye dayanan eser.

ONTOLOJİ (ONTOLOGY): Tanımlanmış bir konu alanından belirlenen özel terimlerin, terimlerarası ilişkileri de gösteren sunum dili.

ÖZ, ÖZET (ABSTRACT): Kayıtlı bilginin (doküman) oldukça kısaltılmış metinleridir. Belge içeriğinin aslına benzer bir şekilde kısa ve doğru sunumudur.

SINIFLAMA (CLASSIFICATION): Materyallerin belli bir sınıflama şemasına (sistemine) dayanılarak konularına göre raflardaki yerlerinin belirlenmesi işlemidir.

Konuları kategorilendirmek (Genel anlamda): Hiyerarşi söz konusudur. Bilginin organizasyonu kapsamında sınıflama bilgi kaynağının sistem hiyerarşisinde uygun yerinin belirlenmesi işlemidir. Notasyonu belirlemektir.

SÜRELİ YAYIN (PERIODICAL): Belirli aralıklarla çıkan, tamamlanma endişesi taşımayan ve her sayısı birden çok yazarın yayınlarından oluşan yayın türü.

TANIMLAYICI İNDEKSLEME (DESCRIPTIVE INDEXING): Dokümanın tanımı ve kimliklenmesi ile bu tanımlamadan çıkan indeks başlıklarının oluşturulması için yürütülen işlemlerdir.

TAKSONOMİ (TAXONOMY): Genelde bir konu alanına dayanan ve o konuda varsayılan doğal ilişkiyi de göstermek üzere yapılan düzenlemelerdir, bir çeşit sınıflamadır.

ÜSVERİ (METADATA): Herhangi bir format veya türdeki bilgi kaynaklarının yapılandırılmış bilgisi.

- Üstveri bir bilgi kaynağını tanımlıyor olmalıdır.

- Bir bilgi kaynağının kodla tanımı (örneğin, MARC'la kodlu AACR2 kaydı, bir Dublin Core üstveri kaydı, v.b.).

XML (eXtensible Markup Language): Özellikle web dokümanlarının kodlanabilmesi için geliştirilmiş bir işaretleme dili.

VERİTABANI (DATABASE): Aralarında ilişkiler bulunan benzer kayıtlardan oluşan bir dermedir. Örneğin, bibliyografik veritabanı, sayısal veriler, istatistiksel veriler ve görüntülerden oluşan veritabanları v.b.

VERİTABANI YÖNETİM SİSTEMİ (DATABASE MANAGEMENT SYSTEM): Veritabanlarının oluşturulmasını ve devamlılığını sağlayan bir yazılım paketi.

YAZAR (AUTHOR): Bir metnin (text) tamamının veya bir kısmının zihinsel veya sanatsal sorumluluğunu taşıyan kişi (veya kuruluş).

YÖNELTME (References, cross-references): Bir başlık (yazar adı, eser adı, konu v.b.) veya girişten bir diğerine ya da diğer başlıklara yapılan göndermelerdir.